

alapozott a színészi játékra, alakításokra, mert minden természetesség ellenére figurák, tudatosan megformált színházi karakterek léteztek előttünk. Egy tanítványom megfogalmazása szerint a diákszínjátszó rendező sokszor jobban fél diákja tehetségtelenségétől, mint maga a diák. A barcsiak előadását látva Ákli Krisztiánnál kevesen hisznek jobban játszóik tehetségében.

A fenti két előadás mellett természetesen sok más jelentős, számomra inspirációt hozó vagy elgondolkodtató élményt is adott a szolnoki találkozók. Kíváncsian várom, hogyan alakul az utóbbi évek legjelentősebb, diákok által működtetett színházi formációjának, a senkisemalszik társulatnak a sorsa. Kerekes Áron és csapata három éve dolgozik együtt, és az idei *Liliom* előadásuk már a harmadik volt a sorban, kétségkívül a legkifinomultabb színházi élményt nyújtva. Két dolgot nehéz megtenni a színpadon Molnár Ferenc darabjával: elrontani és egyedít létrehozni. Kerekes Áronnak és Kovács Gergőnek az utóbbi sikerült. A darab jeleneteihez bátor dramaturgiával nyúlva (szemtelen módon még a jelenetek sorrendjén is változtatva!), merész szerepösszevonásokat alkalmazva, bátor tér- és zenehasználattal, valamint újszerű *Liliom* szerepértelmezésükkel írtak néhány új, tartalmas sort az eddigi Molnár Ferenc feldolgozások lapjára.

A tér és a zene színházi élménnyé alakításának nagyszerűsége volt az első meghatározó benyomásom Komlóczi Zoltán *A szürke tündér* rendezésében, ami később bátor, érzelmi pillanatok rögzítő történetmesélésének köszönhetően ragadott magával a drámai végkifejletet okozó utolsó mondatig. Kevés rendező meri megtenni, hogy az utolsó pillanatig csak egy laza fonál tartja össze a jeleneteket, ám az utolsó pillanatban összerántja, és ívet ad az addigi jeleneteknek. A sodró lendületű előadás kezdő energiáját a nyitózene adja meg, de később is a zene az, ami újra és újra energiával tölti meg a színpadot és a nézőteret is. Cseri Hannánál kevesen tudnak jobban befejezni egy előadást. Ezt már tavaly is megtapasztaltam, az akkori rendezésében, de az idei *Kecskének* előadása is csodálatos jelenetsorral ér véget. Természetesen az előadás egésze remek, mely meglepő kontextusba helyezi a történeteket azáltal, hogy egy, a világi életről lemondó, kecskének álló nő életútját követhetjük nyomon, elérve az utolsó jelenetsor, amelyben a női életút meghatározó szakaszai kerülnek elénk gyönyörű színházi pillanattá sűrítve.

Meghatározó élményt jelentett Tölgyfa Gergely Eck-Janus csoportjának előadása is. A pécsi elit gimnázium diákjai arról készítettek előadást, hogy miért nem jó egy elit gimnáziumba járni. Tették mindezt rendkívül hatásos színpadi formát működtetve, humorral, megrendüléssel, szorongással teli jelenetekben bemutatva, hogy miként élnek meg ők saját középiskolás éveiket. Sajnos az előadás hatására egyre távolabb kerültem a játszóktól. Nem azért, mert rossz lett volna az előadás, hanem azért, mert rossz volt látni, hogy az elitista szemlélettől menekülő diákok óhatatlanul maguk is egy hierarchikus rendben szemlélik a világot, amelyben az intellektus arisztokratizmusa a legmeghatározóbb. Nem állítom, hogy kellemes volt végignézni az előadást, de hogy a *Füzet avagy a tehetetlen tömeg végül a saját tömegétől mozdul* az egyik legfontosabb produkciója volt az idei fesztiválnak, az számomra vitathatatlan.

Biztos vagyok benne, hogy más résztvevője a fesztiválnak más pillanatokot is feljegyzett volna ebből a három napból, mint ahogy abban is biztos vagyok, hogy az általam nem látott előadások is bővelkedtek színházi és drámapedagógiai értelemben is kiemelkedő pillanatokkal. A leltár tehát korántsem teljes, legfeljebb a számomra az.

Zuti Krisztián beszámolója

EDERED 2017

Kottán Klaudia

A nyári táborozás szinte minden diákszínjátszó életének természetes része, mindannyiunk számára ismerősek ezek a sűrített együttlétben telő hetek, ahol szinte bármikor történhetnek csodák. Egy jól sikerült nyári tábor könnyen jelenthet alapot egy csoport vagy egy egyén egész éves működéséhez, sok esetben a táborokban szerzett élmények válnak hosszútávon is meghatározóvá. De mi történik akkor, ha ez a tábor egy másik országban zajlik, a résztvevők különböző nemzetiségűek, sőt a vezetők is egytől egyig más-más országot, más műhelyt képviselnek?

Az EDERED (European Drama Encounters Recontres Européennes de Drama) 1985-ben jött létre, 3 évvel az első gyermektábor megrendezése után. A táborok általában 2 hetesek és szervezett szabadidős tevékenységekből és nemzetközi workshopokból állnak, lezárásukat egy rövid bemutató, színházi előadás jelenti. A rendezvény célja a résztvevők fejlesztése, ennek megfelelően a szervezet hat alapelv mentén működik:

1. Fontos a tábor nyitottsága a különböző és változatos drámai és színházi munkaformák és eltérő módszertanok iránt.
2. A tábor lehetőséget kell, hogy nyújtson az eltérő módszertanok és megközelítések megosztására.
3. A tábor nem verseny jellegű.
4. A tábor során hangsúlyt kap az egymásra figyelés, a nemzetközi együttműködés lehetőséget ad a résztvevő gyerekeknek, fiataloknak és vezetőiknek, hogy biztonságos környezetben osszák meg egymással tapasztalataikat, gondolataikat.
5. A tábor egyedi lehetőséget nyújt a résztvevő gyermekek és fiatalok számára, hogy különböző kultúrákon átívelve működjenek együtt.
6. Fontos, hogy jól érezzük magunkat!

Magyarország kisebb nagyobb kihagyásokkal szinte a kezdetektől a szervezet tagja. A kihagyások oka nagy valószínűséggel a kontinuitás hiánya. Létezik ugyan egy elérhető szabálygyűjtemény, de véleményem szerint, ahhoz, hogy igazán hatékonyan tudjunk részt venni a szervezet életében személyes tapasztalatokra is szükség van. Magyarország ennek ellenére is kiemelt helyet tudhat magának az EDERED történetében, akad hazánkhoz kötődő alapító tag, sőt 1992-ben Békéscsabán rendezték meg az egyik legnagyobb volumenű tábor.

2017-ben a Dánia, Aalborg városa és a város közelében található művészeti iskola épülete adott otthont a közel 70 színjátszót számláló nemzetközi drámatábornak. A tizenhárom nemzet képviselőiből álló nemzetközi csapatban nyolc magyar diák kapott helyet. Az itthoni gyakorlattól eltérően az érkező diákokat minden országból két pedagógus kíséri. A diákok utazásáért, szabadidős tevékenységéért és összességében az országokénti csapat mindennapjaiért felelős pedagógus hazánkból Fekete Anikó volt. Az Országos Diákszínjátszó Egyesület segítségével csoportvezetőként volt lehetőségem képviselni hazánkat.

Az EDERED struktúrájában sok hasonlóságot mutat a hazai táborokkal. A résztvevő diákok a tábor idejére alakult rendező/csoportvezető párosokkal dolgoznak. A tábor lezárását egy rövid színházi bemutató jelenti, de a vegyes csoportok elsődleges célja a különböző részképességek tréningezése. Az egyik legnagyobb különbséget számomra éppen ehhez a záró produkcióhoz való hozzáállás jelentette. A versenyhelyzetekhez szokott magyar játékosok esetében sokszor éppen a vágyott fellépési lehetőség válik a legnagyobb ellenséggé. A produkciós kényszer megakadályozza az értékes tréninghelyzetek sikerét, a tábor a közösségi lét és képességfejlesztés helyett egyfajta minifesztivállá alakul, éjszakába nyúló próbákkal, túlhajszolt játékosokkal, ki nem mondott győztesekkel és vesztesekkel. Ezzel szemben rendkívül érdekes tapasztalat volt számomra, milyen természetes könnyedséggel viszonyult az előadáshoz a nemzetközi csapat. Ezt persze a hagyományokon felül, a művészeti vezető és az ő nyomán kialakult vezetői attitűdök is nagyban segítették. Az előadást keretező előre megadott szabályok, irányelvek is megsegítették az ideális hangulat megteremtését. Az önálló csoportok a hét végére egy közös egésszé alakítható előadáson dolgoztak. Az összesen körülbelül 70 perces előadás az egyénileg dolgozó csoportok 5-10 perces bemutatóiból állt össze. A korábbi EDERED-résztvevőkből alakult önkéntes csapat rövid átvezetőkkel segítette az önálló jelenetek egységgé formálását. A munkafolyamatot figyelemmel kíséző művészeti vezető esetenként instrukciókkal járult hozzá a rendező párosok munkájához, ezzel biztosítva, hogy az elkészült jelenetek könnyen összefűzhetők legyenek. Érzésem szerint a végső közös előadás létrejötté nagyban hozzájárult, hogy versenyző csoportok helyett egy nagy egységgé alakultak a résztvevők. A tábor ideje alatt számomra a megszokottnál jóval több programba ütemezett próba kapott helyet, ahol a már elkészült jeleneteket játszottuk és finomítottuk. Visszatekintve úgy gondolom, a közös próbahelyzetek és a rengeteg gyakorlási lehetőség szintén megsegítette a görcsök teljes feloldását. Az egykori Tivoliban (tradicionális dán vidámpark) helyet kapó előadás során önfeledt, magabiztos játékot láthattunk, egy hét munkáját öt percbe sűrítve.

Erős, meghatározó élményt jelentettek a tábori „hétköznapiak” is: egy-egy nap ugyanis nem csak szakmai tréningekkel és közösségi programokkal telt. A játékosok mindennapjainak része lett a közösségi létezés minden szegmense. A csoportok felelősséggel tartoztak a próbatermeikért, így például a workshopokat a termék közös takarításával, rendezésével zártuk. Az étkezések előkészítésében önkéntes alapon szerepet vállalhattak a résztvevők, segítve ezzel a tábor egész ideje alatt dolgozó önkéntes csapatot. Összességében elmondható, hogy mindenki, játékos vagy vezető, mindenből aktívan kivette a részét, legyen szó kreatív munkáról, közösségépítésről vagy éppen mosogatósról.

Érzésem szerint összességében rendkívül sok hasonlóság fedezhető fel a diákszínjátszással kapcsolatban, működjön az adott műhely bárhol a világon. Álszentség lenne azt állítani, hogy nincsenek nagy szakadékok az erőforrások és az ebből adódó lehetőségek tekintetében. Mindezzel együtt a Magyarországon kialakult hagyomány és az ehhez kötődő, elsősorban szellemi források lehetővé teszik számunkra, hogy nemzetközi szinten is az élvonalba tartozzunk. Természetesen rendkívül fontosnak tartom az országon belüli

műhelykapcsolatok kialakítását, mélyítését, ezzel együtt úgy érzem, hogy szükséges a nemzetközi szinten is az együttműködéseket, kapcsolódásokat keresnünk. Talán éppen ez lehetne a drámapedagógusok új generációjának feladata. Az EDERED esetében, úgy vélem, csupán a folytonosságra való törekvésre és némi plusz szervezői munkára volna szükség. Életre szóló élményt jelent számomra az az őszinte öröm, amivel a magyar résztvevőket fogadta a nemzetközi diákszínjátszó közösség, és az a rengeteg pozitív visszajelzés, amit a magyar játszókra kaptunk.

A nyolc résztvevő magyar fiatal természetesen hazánkban belül is akár szignifikánsan eltérő korábbi élményeket, tapasztalatokat szerzett. Elsősorban arról kérdeztem őket, milyen – ezektől, a korábbiaktól – eltérő impulzusok érték őket a dániai tábor ideje alatt, illetve, hogy érzésük szerint szereztek-e valamilyen hosszabb távon is hasznosítható, újszerű tudást. A játsszók által adott visszajelzések segíthetik a nemzetközi diákszínjátszó közösségben való szerepvállalás előnyeinek és hátrányainak megértését.

Freedom with responsibility (Szabadság felelőséggel – a 2017-es EDERED mottója)

Ez a mottó tökéletesen jellemzi az ott töltött időt. Szerintem ebből mindenki sokat tanult a táborozók közül. Bizalmat kaptunk, szabadon lehetett zenélni, vagy varrni, bármi kreatív alkotni, semmilyen téren nem kellett visszafognunk magunkat, és ezzel a bizalommal senki nem élt vissza. Egy szigorú környezetben gyakoribbak lettek volna a szabályszegések is. Emellett csodálva néztem, hogy más országok diákjai gyakran és nagyon könnyen ugrálnak anyanyelvük és az angol nyelv használata között, míg nekem több nap is kellett, mire átállt a gondolkodásom. Ezt a rugalmasságot is próbáltam eltanulni. (Lencsér Noémi – Révai Miklós Gimnázium, Győr)

Még nem dolgoztam külföldi társakkal színházi téren. Sokkal szívesebb és érdekesebb volt a munkafolyamat, tekintve, hogy sokan sokféle kultúrából jöttünk. De a legnagyobb meglepetést az okozta, hogy mindig dűlőre jutottunk, sose voltak komoly konfliktusok, és ha szavakkal nem is mindig, de a játékokkal és egyéb kommunikációs eszközökkel mindig megértettük egymást. Sok új dolgot is kipróbálhattam. Amikor odamentem, nem hittem volna, hogy cukorkát fogok készíteni, vagy az általam varrt ruhát fogom a maszkabálon hordani. (Merker Vera – Vörösmarty Mihály Gimnázium, Budapest)

Az emberek nyitottságát és a programok sokszínűségét emelném ki. A társaság szintén nagyon sokat tett hozzá ehhez a tíz naphoz, talán az új emberek megismerése volt a legnagyobb élmény mind közül. Ha azt mondanám, hogy a közös bulizások voltak a legjobbak, azt jelentené, hogy a jókedvű beszélgetések, spontán hülyülések vagy az érdekes játékok élvezeti szintben alatta voltak, de ez nem igaz. Más-más pillanatra más-más okok miatt, de ugyanolyan szívesen emlékszem vissza. (Török Bálint – Kecskeméti Színjátszó Műhely, Kecskemét)

Nagyon tetszett a workshopok mennyisége, minősége és sokszínűsége. Nagyon örülök, hogy ilyen intenzív volt ez a 10 nap. Sok mindent tanultunk nagyon rövid idő alatt. Hamar rájöttem, hogy jobban teszem, ha a tréningek után rövid jegyzeteket készítek, hogy mindenképpen megmaradjon minden újonnan tanult játék vagy módszer. Különösen tetszettek a mozgással kapcsolatos feladatok, például a színpadi harc vagy a koncentrációs feladatok. Minden gyakorlatnak az alapja az egymásra figyelem, és hogy a társunk sokkal fontosabb nálunk. Ennek a gyakorlását nagyon fontosnak és tanulságosnak tartom. A legemlékezetesebb a „bátorság próba” jellegű meglepetés program volt számomra, ami egy nagyon alaposan megszervezett, nagyon izgalmas és időnként tényleg rémisztő kaland volt. Az erdőben kellett különböző feladatokat megoldanunk, jeleket követnünk, miközben mindenféle ijesztő lények (persze, profi sminkben és jelmezben) kerültek az utunkba. A játék legvégén pedig egy malomhoz jutottunk, ami úgy volt berendezve, kivilágítva, mintha tényleg egy horrorfilmbe kerültünk volna. Szuper program volt! (Mihálykövi Sára – Ady Endre Gimnázium, Debrecen)

Imádtam, hogy minden angolul volt, tényleg minden. Érdekes volt látni azt is, hogy annak ellenére, hogy rengetegen voltunk a táborban, minden percről percre, tökéletesen meg volt szervezve. Ami még eltér az eddigi élményeimtől, az az, hogy számos kultúrából és országból érkezett emberrel találkozhattam egy helyen, ami életre szóló élménnyé tette ezt a másfél hetet. Sok mindent tanultam a színházról, amit úgy érzem, hogy a jövőben is tudok hasznosítani. Nagyon fontosnak tartották a vezetőim a koncentrációt, a lelki jelenlétet. Mindig azt mondták, hogy „go big”. Ez számomra egy kicsit más volt az otthoni, letisztult színházról. De imádtam. (Nyerges Csaba – Arrabona Diákszínpad, Győr)

Eddig soha nem voltam olyan összejövotelen, ahol így összetartottak az emberek annak ellenére is, hogy különböző nemzetiségűek. A legemlékezetesebb az volt számomra, amikor a nemzeteknek be kellett

mutatni magukat, s az azt követő buli, amikor szavak nélkül is tudtunk ismerkedni. Fontossá vált számomra a csapatom, mert olyan jól összetartottunk, s megértettük egymást annak ellenére is, hogy voltak páran (köztük én is), akik nehezen beszélték a közös nyelvet. (Vajda Réka – Vörösmarty Színpad, Kápolnásnyék)

Az EDERED-ben, azaz az ott töltött időben az volt egyedüli, hogy nem volt a játzók között erős hierarchia. Nem volt olyan, hogy valaki a tudásával vagy csupán a személyiségével elvonta volna másokról a figyelmet. A társaságnak nem volt „ideálja”, nem kerestünk vezetőt magunknak. De ezzel együtt megvolt az egészséges versenyszellem, és mégis, 4-5 nap után már egy összeszokott társaságról beszélhettünk, amiben megvolt a helye mindenkinek. Mindennek megvolt a „proja és kontrája”, mindenki a maga módján volt „vagány”. Úgy lett a játzók közül közösség, hogy a tagjai még is megmaradhettek egyéenként, nem kellett másokat majmolni, hogy befogadásra találjanak. Sokat használok a minden és mindenki szavakat, de erről máshogy beszélni nem is lehetne: ezért volt jó, hogy mindenkiről szólt! Nagyon sok apróságot megtanultam, betekintést nyertem például a színpadi verekedésbe, most már tudok zsonglörködni, és az egyik brit játzó új skálákat tanított gitáron, de a legfontosabb mégiscsak az, hogy új emberekkel, új légkörben dolgozhattunk, és alkalmazkodtunk ehhez. Számomra ez volt a leglényegesebb. (Macsuka Patrik – Horváth Mihály Gimnázium, Szentes)

Ez alatt a 10 nap alatt olyan bizalmat értünk el kint Dániában, mint itthon átlagosan több hónap, akár év alatt érünk el. Sok mindent tanultam, nemcsak a színházról, hanem az emberi kapcsolatokról, sok új kultúráról sikerült tudomást szereznem, és ennek köszönhetően jobban belelátok a világ működésébe. (Szirmák-Valent Anna – Dózsa György Gimnázium és Táncművészeti Szakiskola, Pitralon Társulat, Budapest)

Az élet különös holmi

– tabutéma a színpadon –

Vatai Éva

Mióta francia színjátszóimmal járom a világot, gyakran találkozom azzal a jelenséggel, hogy bizonyos témák előtt becsukódik a nézők szíve: túlzottan súlyosnak, kimondhatatlannak, feldolgozhatatlannak találják a darab anyagát, vagy érzelmileg olyan tájakra kalandoznak a játzók, amelyekre a közönség nem vágyik.

Tudom, hogy muzulmán országokban nem boncolgathatjuk (sem szelíden, sem provokatívan) a nemek közti testi kapcsolatot, máshol nem eresztethetünk meg aktuálpolitikai célzásokat. Mindig van pár néző, aki a Korán nevében szólal fel és bélyegzi „istentelennek” a színpadon látottakat.

Kényes dolog a közös történelemről Romániában játszani – olyan másképp látjuk a múlt bizonyos elemeit a határ két felén! –, és persze mindenütt vigyázni kell a nemzeti klisékkel!

Ebben az évben az egyik színjátszó csoportomban a halál témáját választották.

Előjött bennem egy emlék: játszottunk mi már régen a halálról. (Egy igazi lúzer hapsi halála után felkerül a mennyországba, s „távírányítón” visszanezheti az életét. Komédiának szántuk, s fájó pontokra tapintottunk. Nem csinálnám mégegyszer.) Nagyon sok gondolkodásra, latolgatásra volt szükségem: bár régóta szeretnék a témával foglalkozni, egy éves munkánk első két harmadában határozottan féltem a letargikus, melankolikus, demagóg csapdától. Könnyebbséget – vagy sokszor nehézséget – jelentett, hogy személyes élményeik között (egy kivétellel) minden fiatal színjátszósom életében megjelent már a halál: vagy a saját betegség, a testvére betegsége, vagy közeli hozzátartozók betegsége, halála kapcsán. Egyetlen színjátszónk volt, aki még nem vesztett el senkit, aki nem kényszerült még kemény és bonyolult gyázmunkával helyreállítani belső egyensúlyát. A legközelebbi indirekt halál-élménye a párizsi merényletek kapcsán fiatal tanúk által leírt visszaemlékezések sora volt.

És a saját élmények nagy része igen közeli volt. Vagy távoli, de feldolgozatlan.

Már akkor is éreztem, hogy nagyon sok súlyt cipelnek magukkal, amikor az első közös évünkben az emlékeikkel akartak dolgozni. Akkor még bele tudtuk ágyazni ezeket a saját történeteket „Az emlékek őre” (Lois Lowry: *Az emlékek őre*, 1993. Animus Kiadó, 2014) kerettörténetébe, úgy, hogy mindenki egy társa emlékeinek ívét járta be a történetben. (Ettől hatalmas szolidaritás alakult ki a csoportban, amely a mai napig tart.)